

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 16ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1988

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΡΙΚΑ

ΕΠΙΚΤΗΤΗ ΑΝΟΣΟΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ (AIDS)
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΤΣΑΝΙΩΤΗ

Έκατό Έλληνες έχουν νοσήσει μέχρι σήμερα από το σύνδρομο της επίκτητης ανοσοανεπάρκειας, το AIDS, όπως διεθνώς είναι γνωστό. Οι μισοί έχουν ήδη αποβιώσει και δυστυχώς αργά ή γρήγορα θ' αποβιώσουν και οι υπόλοιποι. Το AIDS σκοτώνει πάντοτε. Αυτή όμως είναι μόνο η δρατή κορυφή του παγόβουνου. Οι πραγματικές διαστάσεις του AIDS γίνονται σαφέστερες από τον άδρό υπόλογισμό των φορέων του ιού, μιὰ και ο ακριβής αριθμός τους είναι πρακτικώς αδύνατο να διαπιστωθεί. Υπολογίζεται βασίμως ότι αυτή τή στιγμή στη χώρα μας υπάρχουν περισσότεροι από 5 χιλιάδες φορείς. Και αν ακόμη ή μόλυνση σταματούσε ως δια μαγείας σήμερα, μερικές χιλιάδες Έλληνες θα πεθάνουν από AIDS τὰ προσεχῆ λίγα χρόνια. Θα χρειαζόταν ένας σεισμός τὸ μήνα μὲ 40 νεκρούς κάθε φορά για τὰ ἐπόμενα 10 χρόνια για νὰ ισοφαρισθῆ ἡ ἐκατόμβη τοῦ AIDS. Ἀτυχῶς ὅμως, εἶναι περισσότερο ἀπὸ βέβαιο ὅτι ἡ διάδοση τοῦ AIDS θ' ἀργήσῃ ν' ἀναχαιτισθῆ και ὅτι τελικὰ θὰ θρηνησοῦμε πολὺ περισσότερα θύματα. Ὁ πόνος, ὁ φόβος, ἡ καταπίεση ἀκόμη και ἡ ντροπὴ τοῦ ἄρρωστου, τὰ ἠθικὰ και δεοντολογικὰ προβλήματα, ἡ κοινωνικὴ ἀναστάτωση και οἱ οικονομικὲς ἐπιπτώσεις ποὺ συνοδεύουν τὸ AIDS ἀποτελοῦν μεῖζον ἀνθρώπινο, ἰατρικὸ και κοινωνικὸ θέμα. Τὸ πρόβλημα ὅπως γνωρίζετε δὲν εἶναι μόνο δικό μας. Εἶναι πρόβλημα ὅλης τῆς Εὐρώπης, ἀκόμη περισσότερο τῆς Βόρειας και Νότιας Ἀμερικῆς και ἔχει πάρει χαρακτῆρα σχεδὸν πανδημίας στην κεντρικὴ και ἀνατολικὴ Ἀφρικῆ. Εἶναι πρόβλημα οἰκουμενικόν. Υπολογί-

ζεται ότι τὰ θύματα τοῦ AIDS σ' ὅλο τὸν κόσμο τὸ 1991 θὰ ἔχουν φθάσει τὸ ἓνα ἑκατομμύριο.

Ἡ πρώτη περιγραφή τῆς ἐπίκτητης ἀνοσοανεπάρκειας ἔγινε σὲ ὁμοφυλόφιλους τὸ 1981, στὴν Καλιφόρνια τῶν ΗΠΑ. Τὸν ἐπόμενο χρόνο, τὸ 1982, εἶχε ἤδη διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ ἄγνωστης τότε αἰτιολογίας ἀρρώστια περιοριζόταν σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στοὺς ὁμοφυλόφιλους, τοὺς ἠρωϊνομανεῖς, τοὺς αἱμοφιλικούς καὶ τοὺς Ἀιτινοὺς, τοὺς καταγόμενους ἀπὸ τὴν Ἀϊτή. Βαφτίστηκε μάλιστα ἀρχικὰ ὡς ἡ νόσος τῶν 4 Η, δηλαδὴ τῶν 4 δασειῶν.

Πρώτη δασεῖα *Homosexuals*.

Δεύτερη δασεῖα *Heroin addicts*.

Τρίτη δασεῖα *Hemophiliacs*.

Τέταρτη δασεῖα *Haitians*.

Καὶ ἡ μὲν δασεῖα δὲν καταργήθηκε στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα οὔτε φαίνεται ὅτι θὰ καταργηθεῖ ἀλλὰ ἤδη ἀπὸ τὸ 1983 ἡ νόσος πῆρε τὸ σημερινὸ ὄνομά της AIDS πὸν εἶναι διεθνές. Μόνο οἱ γαλλόφωνοι τὴν ἀποκαλοῦν SIDA πὸν εἶναι ἀναγραμματισμὸς τοῦ AIDS.

Τὴν ἴδια χρονιὰ τὸ 1983 ἀνακαλύφθηκε καὶ ὁ αἰτιολογικὸς παράγοντας, ὁ ἴος τῆς ἀνθρώπινης ἀνοσοανεπάρκειας. Τὸ 1984 ἀποκαλύφθηκε ὅτι ὄχι μόνο οἱ ἀρρωστοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ φορεῖς τοῦ ἴου πὸν εἶναι ἀσυμπτωματικοί, δηλαδὴ δὲν ἐμφανίζουν κανένα σύμπτωμα, ἔχουν καὶ αὐτοὶ στὸ αἷμα τοὺς ἀντισώματα κατὰ τὸ ἴο. Τὰ ἀντισώματα αὐτὰ ὅμως δὲν προστατεύουν τὸν φορέα δηλαδὴ δὲν ἀποτρέπουν τὴ νόσησή του καὶ τὸ σπουδαιότερο δὲν ἐμποδίζουν τὴ μετάδοση τοῦ ἴου ἀπὸ τὸν φορέα πὸν δὲν ἔχει κανένα σύμπτωμα σὲ ἄλλα ἄτομα. Ὅποιος μολυνθεῖ μὲ τὸν ἴο τὸν διατηρεῖ ὅσο ζεῖ.

Θὰ σᾶς ἐκθέσω πῶς μεταδίδεται ἡ νόσος, ὁρισμένα ἐνδιαφέροντα ἐπιδημιολογικὰ στοιχεῖα καὶ θὰ ἐπικεντρωθῶ στὴν πρόληψή της πὸν εἶναι πρόβλημα κατ' ἐξοχὴν κοινωνικό.

Ὁ ἴος τοῦ AIDS ἔχει ἀπομονωθεῖ σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ὑγρά τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ. Στὸ αἷμα, τὸ σπέρμα, τὰ κολπικὰ ὑγρά, τὸ σάλιο, τὰ βρογχικὰ ἐκκρίματα, τὰ δάκρυα, τὸ μητρικὸ γάλα, τὰ οὖρα καὶ τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖο ὑγρὸ. Μὲ βεβαιότητα πὸν προσεγγίζει τὰ 100% ὁ ἴος μεταδίδεται μόνο μὲ τὸ σπέρμα, τὸ αἷμα καὶ ἴσως μὲ τὰ κολπικὰ ὑγρά. Δὲν μεταδίδεται μὲ κανένα ἄλλο ὑγρὸ στὸ ὁποῖο ἔχει διαπιστωθεῖ ἡ παρουσία του.

Οἱ λόγοι πὸν δὲν μεταδίδεται εἶναι πολλοὶ καὶ ἐπιστημονικῶς ἀπολύτως τεκμηριωμένοι. Στὴ βιβλιογραφία ἀναφέρεται ὅτι παρακολουθήθηκαν πολλὲς ἐκατοντάδες μέλη οἰκογενειῶν ἀρρώστων πὸν ἔπασχαν ἀπὸ AIDS. Ὑπολογίσθηκε

ὅτι ὅταν ἔγινε ἡ διάγνωση τοῦ AIDS, οἱ ἀσθενεῖς ἦσαν προηγουμένως φορεῖς ἄρα μετέδιδαν τὸν ἰὸ γιὰ τρεῖς περίπου χρόνια. Ὅπως εἶναι εὐκόλα ἀντιληπτό στὸ διάστημα αὐτὸ δὲν λαμβανόταν κανένα προφυλακτικὸ μέτρο καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας ζοῦσαν ὅπως ὅλοι μας. Μοιράζονταν τὰ πάντα. Κρεβάτια, τουαλέτες, τὸ μπάνιο, πετσέτες, τὰ σκεῦή τῆς κουζίνας καὶ τοῦ φαγητοῦ. Τὰ ροῦχα τους πλένονταν σὲ κοινὸ πλυντήριο. Κι ὅπως γίνεται σὲ κάθε οἰκογένεια οἱ γονεῖς φιλοῦσαν τὰ παιδιά τους καὶ τὰ παιδιά τοὺς γονεῖς τους. Δὲν ἀποδείχθηκε οὔτε μία περίπτωση μετάδοσης τῆς νόσου ἔξω ἀπὸ τοὺς ἐρωτικούς συντρόφους τῶν ἀρρώστων καὶ ἐνὸς βρέφους πὸν μολύνθηκε ἀπὸ τὴ μητέρα του στὸ διάστημα τῆς νουφορίας του.

Σὲ μιὰ ἄλλη μελέτη διαπιστώθηκε ὅτι δὲν μολύνθηκε οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ 86 μέλη 24 οἰκογενειῶν πὸν εἶχαν παιδιά πὸν ἔπασχαν ἀπὸ AIDS. Καὶ τοῦτο, παρὰ τίς πολλὰς περιπτώσεις πὸν ἀδέλφια ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε AIDS ἀλληλοδαγκώθηκαν. Ἀκόμη πιὸ ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ περίπτωση ἐνὸς ἀρρώστου μὲ AIDS πὸν δάγκωσε 30 συνολικῶς νοσηλευτικὰ στελέχη χωρὶς νὰ μολύνει κανένα.

Τὸ AIDS δὲν εἶναι ἐπικίνδυνον οὔτε γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους στὰ νοσοκομεῖα. Ἡ μεταδοτικότητά του εἶναι πολλὰς φορὲς μικρότερη ἀπὸ τὴ μεταδοτικότητα τῆς ἥπατίτιδας B. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν ἄσκηση τῆς ἰατρικῆς, σ' ὅλες τίς πτυχές της, ὅταν παίρνονται, ὅπως ἐπιβάλλεται νὰ παίρνονται, τὰ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἰατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ τὴν ἥπατίτιδα B, ἡ προστασία ἀπὸ τὸν ἰὸ τοῦ AIDS εἶναι ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη.

Γιὰ νὰ γίνει ἀκόμη πιὸ κατανοητὴ ἡ μικρὴ μεταδοτικότητά τοῦ AIDS στὰ πλαίσια τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου, ὑπολογίσθηκε ὅτι κι ἂν ἀκόμη νοσήσουν ἀπὸ AIDS 100 ἑκατομμύρια ἄτομα ὁ ἰὸς τοῦ AIDS δὲν θὰ σκοτώσει ὅσους γιαιτροὺς καὶ νοσηλευτικὸ προσωπικὸ ἔχει σκοτώσει ὁ ἰὸς τῆς ἥπατίτιδας B.

Τέλος τὸ AIDS δὲν μεταδίδεται μὲ τὰ δῆγματα τῶν ἐντόμων. Στὴν Ἀφρική πὸν ἀφθοροῦν καὶ τὰ ἔντομα καὶ τὸ AIDS δὲν ἔχει ἀποδειχθεῖ οὔτε μία περίπτωση AIDS σὲ παιδί πὸν δὲν κόλλησε τὴν ἀρρώστια στὴν κοιλιά τῆς μάνας του. Ἀντιθέτως νοσήματα πὸν μεταδίδονται μὲ τὰ ἔντομα ὅπως ἡ ἐλονοσία καὶ τὸ Kala-azar - ἡ λειψμανίαση— μαστίζον τὴν παιδικὴ ἡλικία στὴν Ἀφρική.

Ἡ ἐπιμονή μου στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους δὲν μεταδίδεται ὁ ἰὸς εἶναι δικαιολογημένη, διότι ὁ φόβος τοῦ AIDS στηρίζεται ἀκριβῶς στὴν ἐξωπραγματικὴ ἀντίληψη ὅτι ὑπάρχει παντοῦ κι ὅτι μπορεῖ νὰ κολλήσουμε ἀκόμη κι ἂν σφίξουμε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου ἢ καὶ τοῦ φορέα. Κι ὁμως αὐτὸ τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ, τὸ ἀπολύτως ἀκίνδυνον, εἶναι γιὰ τὸν ἀρρώστο μὲ AIDS ἡ καλύτερη μετάγγιση ἀνθρωπιᾶς, ἐλπίδας καὶ συμπαράστασης.

Θά αναφερθῶ τώρα στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἀναμφισβητήτως μεταδίδεται τὸ AIDS.

1) Μὲ τὸ αἷμα καὶ τὰ παράγωγα αἵματος. Ὁ ἴος τοῦ AIDS μεταδίδεται μὲ ὀλικὸ αἷμα, μὲ τὰ κυτταρικά στοιχεῖα τοῦ αἵματος, μὲ τὸ πλάσμα καὶ τοὺς παράγοντες πήξεως. Στὴ χώρα μας σήμερα ἀποκλείονται ὡς αἰμοδότες οἱ ὁμοφυλόφιλοι καὶ οἱ τοξικομανεῖς. Πέραν αὐτοῦ τὸ αἷμα κάθε αἰμοδότη ἐλέγχεται μὲ μία πολὺ εὐαίσθητη ἀνοσοενζυμικὴ μέθοδο ἢ ὁποία ἀνιχνεύει τὰ ἀντισώματα καὶ ἔτσι πρακτικῶς ἀποκλείεται νὰ διαφύγει φορέας τοῦ ἰοῦ. Ἡ μόνη περίπτωση νὰ διαφύγει εἶναι ἂν ἡ μόλυνση εἶναι πρόσφατη καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀναπτυχθεῖ ἀντισώματα. Ὑπολογίζεται βασίμως ὅτι σήμερα στὴ χώρα μας ἡ πιθανότητα μόλυνσεως μὲ τὸν ἴο τοῦ AIDS ἀπὸ μετάγγιση αἵματος εἶναι ἀσφαλῶς μικρότερη ἀπὸ 1:100 000

Ὁ ἔλεγχος τῶν αἰμοδοτῶν στὴ χώρα μας ἄρχισε τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1985. Μέχρι τότε ὅμως εἶχαν μολυνθεῖ μὲ τὸν ἴο τοῦ AIDS πολλὰ δεκάδες παιδιὰ καὶ ἐνήλικοι.

Οἱ παράγοντες πήξεως τοῦ αἵματος οἱ ὁποῖοι χορηγοῦνται τακτικὰ σ' ὄσους πάσχουν ἀπὸ αἱμοφιλία ἔχουν γίνει τὰ τελευταῖα 2-3 χρόνια ἀκίνδυνοι. Τὸ ποσοστὸ ὅμως τῶν αἱμοφιλικῶν πὸν εἶναι φορεῖς τοῦ ἰοῦ ἀπὸ παλιότερη μόλυνση κυμαίνεται διεθνῶς μεταξὺ 70-80%₀. Στὴ χώρα μας ἀναφέρεται χαμηλότερο ποσοστὸ. Πάντως οἱ αἱμοφιλικὸι φορεῖς τοῦ ἰοῦ φαίνεται νὰ νοσοῦν καὶ νὰ μολύνουν τοὺς ἐρωτικούς τοὺς συντρόφους σὲ μικρότερο ποσοστὸ.

Σὲ χώρες τοῦ τρίτου κόσμου, πὸν δὲν χρησιμοποιοῦνται σύριγγες μιᾶς χρήσεως, πὸν δὲν ἀποστειρώνονται αὐτὲς πὸν χρησιμοποιοῦνται καὶ πὸν δὲν ἐλέγχονται ἐπαρκῶς οἱ αἰμοδότες, ἢ μετάδοση τοῦ ἰοῦ τοῦ AIDS μὲ τὸ αἷμα εἶναι σημαντικὴ.

2) Ἡ μετάδοση ἀπὸ μητέρα φορέα τοῦ ἰοῦ στὸ παιδί της μπορεῖ νὰ γίνει ἐνδομητρίως, κατὰ τὸν τοκετὸ καὶ μὲ τὸ θηλασμό. Ὁ κίνδυνος τῆς κάθετης αὐτῆς μετάδοσης κυμαίνεται ἀπὸ 30%₀ — 60%₀. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ βρεφῶν μὲ AIDS ἔχουν μητέρες τοξικομανεῖς, φορεῖς τοῦ ἰοῦ.

3) Ἡ μετάδοση τοῦ ἰοῦ μὲ μολυσμένες βελόνες καὶ σύριγγες εἶναι σημαντικὴ στοὺς τοξικομανεῖς καὶ ἀποτελεῖ μαζί μὲ τὴ σεξουαλικὴ τὶς δύο κύριες πηγὲς ἐξαπλώσεώς του. Σὲ ὀρισμένες μάλιστα περιοχὰς τῆς Ἀμερικῆς ὅπως τὴ Νέα Ὑόρκη, τὴ Νέα Ἰερσέη καὶ τὸ Μαϊάμι καὶ χώρες τῆς Εὐρώπης ὅπως τὴν Ἰταλία, τὴν Ἰσπανία, τὴ Σκωτία εἶναι ἡ κυριότερη πηγὴ μόλυνσεως. Στὴ χώρα μας εὐτυχῶς φαίνεται ὅτι οἱ τοξικομανεῖς εἶναι φορεῖς τοῦ ἰοῦ σὲ πολὺ μικρὸ ποσοστὸ, παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι μοιράζονται μεταξὺ τους σύριγγες καὶ βελόνες ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἐξαιρετικὰ ὑψηλὸ ποσοστὸ, περίπου 75%₀, τῆς μόλυνσεώς τους μὲ τὸν ἴο τῆς ἡπατίτιδας B πὸν μεταδίδεται αἱματογενῶς. Οἱ τοξικομανεῖς γὰρ νὰ

βεβαιωθῶν ὅτι ἡ βελόνη βρίσκεται μέσα στὴ φλέβα ἀναρροφῶν μικρὴ ποσότητα αἵματος στὴ σύριγγα καὶ ὕστερα ἐνίουν ὄλο τὸ περιεχόμενό της στὴ φλέβα τους. Ἡ κοινὴ χρῆση μιᾶς τέτοιας σύριγγας δὲν περιορίζεται μόνο μεταξὺ ἐρωτικῶν συντρόφων ἀλλὰ ἐπεκτείνεται μεταξὺ φίλων, μερικὲς φορὲς νοικιάζεται γιὰ ἕνα τσιγάρο ἢ χαρίζεται σ' ἀγνωστους στοὺς διάφορους χώρους, τὰ στέκια πὸν συχνάζουν οἱ τοξικομανεῖς. Οἱ ἐρωτικὲς σύντροφοι τῶν τοξικομανῶν φορέων τοῦ ἰοῦ ὅταν δὲν εἶναι οἱ ἴδιες τοξικομανεῖς μολύνονται ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ ὁδὸ. Ἡ πορνεία γιὰ νὰ βρεθῶν τὰ χρήματα, τὰ πολλὰ χρήματα γιὰ τὴν ἀγορὰ ναρκωτικῶν εἶναι συχνή. Στὴ Ν. Ὑόρκη οἱ μισὲς τοξικομανεῖς εἶναι πόρνες. Οἱ τοξικομανεῖς φορεῖς τοῦ ἰοῦ ἀποτελοῦν τὴν κυριότερη πηγὴ μολύνσεως τοῦ ἑτεροφυλόφιλου πληθυσμοῦ. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ σχεδιασθεῖ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ἐξαπλωθεῖ μιὰ ἀρρώστια πὸν μεταδίδεται αἱματογενῶς.

Θὰ μπορούσε νὰ προστεθεῖ ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τοξικομανοῦς γιὰ τὴν ὑγεία του προφανῶς δὲν εἶναι μεγάλο, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν κοινωνία εἶναι ἀκόμη μικρότερο, ἴσως ἀνάλογο μὲ τὸ ἐνδιαφέρον πὸν ἔχει ἡ κοινωνία γιὰ τὸν ἴδιο. Πέρα ἀπὸ τὰ τεράστια προβλήματα του, ὁ τοξικομανὴς εἶναι φοβισμένος, κοινωνικὰ παραμερισμένος καὶ κνηρημένος ἀπὸ τὸ νόμο. Γιὰ τὴ δημόσια ὑγεία ἡ ὁμάδα τῶν τοξικομανῶν δὲν εἶναι μόνον ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη, εἶναι ἐκείνη πὸν πλησιάζεται πολὺ δύσκολα.

Ἡ δωρεὰν χορήγηση συρίγγων μιᾶς χρήσεως ὅπου ἐφαρμόστηκε, μικρὰ μόνο ἀποτελέσματα ἀπέδωσε. Ἡ χρῆση τῆς ἴδιας σύριγγας ἀπὸ πολλούς, φαίνεται ὅτι ἐνέχει στοιχεῖα τελετουργικοῦ χαρακτήρα, συντροφικότητας καὶ ἀλληλεγγύης. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προσπάθεια ἐνημέρωσης τῶν τοξικομανῶν πρέπει νὰ γίνῃ κυρίως σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ ἄτομα πὸν γνωρίζουν ἀπὸ πρῶτο χέρι τὴν ψυχολογία καὶ τὶς συναισθηματικὲς ἀνάγκες τους. Στὸ πρακτικὸ ἐπίπεδο ὁ ἀγοραῖος ἔρωτας εἶναι τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο σημεῖο ἐπαφῆς τῶν τοξικομανῶν μὲ τὸν ὑπόλοιπο πληθυσμὸ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ AIDS. Σὲ ἀτομικὸ ἐπίπεδο ἐλπίζω νὰ μὴ μεταφτυτεῖ σ' ἐμᾶς ἡ σκηρὴ πὸν φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι σπάνια τὶς μεταμεσονύκτιες ὥρες περὶ τὸν κεντρικὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Ἀμστερνταμ. Ὁ χλωμὸς νέος μὲ μάτι πὸν γυαλίζει πλησιάζει τὸν ἀνύποπτο ταξιδιώτη, τοῦ ψιθυρίζει τὰ λεπτὰ σου ἢ AIDS καὶ τοῦ προτείνει ἀπειλητικὰ μιὰ καταματωμένη σύριγγα.

4) Σεξουαλικὴ μετάδοση. Θὰ σᾶς μεταφέρω σχεδὸν αὐτόσια τὰ λόγια τοῦ Everett Coor, τοῦ Surgeon General τῶν Η.Π.Α., δηλαδὴ τοῦ γενικοῦ διευθυντῆ τῶν ὑπηρεσιῶν δημόσιας ὑγείας. Τυχαίνει νὰ εἶναι ὁμότεχνός μου παιδίατρος. Δημοσιεύθηκαν πρὶν 4 μῆνες ἀκριβῶς στὶς 16 Ὀκτωβρίου 1987.

«Από τή φύση του τὸ AIDS δημιουργεῖ ἀδικαιολόγητους φόβους ἢ ἐξίσου ἀδικαιολόγητη ἀδιαφορία. Στὴ δεύτερη περίπτωση ὑπάρχει καὶ ἡ τάση εἴτε νὰ ἐπιρρίπτεται ἡ εὐθύνη καὶ νὰ κατηγορεῖται ὁ ἄρρωστος εἴτε αὐτὸς πὸν μιλάει γιὰ τὸ θέμα νὰ κατηγορεῖται ὅτι λέγει ὑπερβολές.

«Ὅπως γνωρίζετε, τὸ AIDS μεταδίδεται κυρίως μὲ τὴ γενετήσια πράξη. Οἱ ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις μου μοῦ δημιουργοῦν, ὅπως καὶ σὲ πολλοὺς ἀπὸ σᾶς, δυσκολίες νὰ συζητήσω δημόσια σεξουαλικὰ θέματα. Ἡ ἀπόλυτη εἰλικρίνεια, ἡ ἀποφυγὴ κάθε περιφράσεως πὸν χαρακτηρίζαν τὸ περιεχόμενον τῆς δημόσιας ἀνακοινώσεώς μου τὸ 1986 κατετάραξαν, σόκαρον πολλοὺς. Δὲν εἶχα καὶ δὲν ἔχω ἄλλη ἐπιλογή. Γιὰ ἓνα λειτουργὸ τῆς δημόσιας ὑγείας ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐπιλογή θὰ σήμαινε τὸ θάνατον πολλῶν συνανθρώπων μας.

Ἡ ἔμφραση στὸ προφυλακτικὸ σὰν μέσο πρόληψης —χωρὶς ἀμφιβολία τὸ προφυλακτικὸ εἶναι πολὺ ἰσχυρὸ ὄπλο γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ AIDS— ὑποβάθμισε ἓνα ἄλλο πολὺ σημαντικὸ μήνυμα. Τὸ μήνυμα ὅτι ἡ σεξουαλικὴ ἀποχή καὶ ἡ ἀπόλυτα πιστὴ μονογαμικὴ σχέση δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀσφαλέστερα ἀπὸ τὰ προφυλακτικά, εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλὴ. Σὲ κάθε ἄλλη ὅμως περίπτωσιν τὸ προφυλακτικὸ εἶναι ὅ,τι καλύτερον μπορούμε νὰ συστήσουμε σήμερον. Σᾶς καλῶ νὰ συνειδητοποιήσετε τίς μεγάλες αὐτὲς ἀλήθειες καὶ νὰ τίς διαδώσετε ὅσο γίνεται εὐρύτερα καὶ πιὸ πειστικά. Βεβαίως τὸ προφυλακτικὸ δὲν μηδενίζει τὸν κίνδυνον ἀλλὰ, ἂν χρησιμοποιεῖται σωστὰ καὶ πάντοτε, μπορεῖ νὰ τὸν μειώσῃ σὲ βαθμὸ πὸν νὰ καταστήσῃ τὸ AIDS μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια σπάνιον νόσον. Εἶναι προτιμότερον νὰ συνιστᾷ ὁ γιατρός τὴ χρησιμοποίησιν προφυλακτικοῦ σήμερον παρὰ νὰ ἀντιμετωπίζει τὸν ἄρρωστο μὲ AIDS αὔριον».

Δὲν διστάζω νὰ συνομολογήσω ὅτι στὸ AIDS ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ σεξουαλικῶς μεταδιδόμενα νοσήματα ἐπιβάλλεται νὰ λέγονται τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομά τους ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ ἐνοχλεῖ. Ὅπως ἀναφέρθηκε, ὁ ἴος τοῦ AIDS μεταδίδεται μὲ τὸ σπέρμα, καὶ ἐνδεχομένως μὲ τὰ κολπικὰ ὑγρά. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μολυνθεῖ σεξουαλικὰ μὲ τοὺς ἐξῆς τρόπους κατὰ σειρὰ ἐλαττούμενου κινδύνου:

1) Παθητικὸ καὶ ἐνεργητικὸ πρωκτικὸ σέξ. Τὸ πρῶτον εἶναι πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνον ἀπὸ τὸ δεύτερον. Πρέπει ὅμως νὰ γίνῃ γνωστὸ ὅτι οἱ ὁμοφυλόφιλοι σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἐναλλάσσονται στὸν ἐνεργητικὸ ἢ παθητικὸ ρόλον.

2) Παθητικὸ καὶ ἐνεργητικὸ κολπικὸ σέξ. Οἱ γυναῖκες φαίνεται ὅτι μολύνονται πιὸ εὐκόλως ἀπὸ τοὺς ἄντρες.

3) Εἴσοδος μολυσμένου σπέρματος ἢ αἵματος στὸν ὄργανισμὸ ἀπὸ ἐπιφάνεια πὸν ἔχει χάσει τὴν ἀκραιότητα της, δηλαδὴ ἔχει ὑποστῆ καὶ τὸν ἐλάχιστον τραυματισμὸν.

Πόσος άκριβώς είναι ο κίνδυνος να μολυνθεί κάποιος ή κάποια με μία και μόνο σεξουαλική έπαφή δεν είναι γνωστό. Η μεταδοτικότητα επηρεάζεται από παράγοντες τοπικούς και συστηματικούς που αυξάνουν τόσο τη μολυσματικότητα του φορέα όσο και τη δεκτικότητα του υγιούς. Υπάρχουν άτομα είτε έτεροφυλόφιλα είτε όμοφυλόφιλα που είχαν επανειλημμένες σεξουαλικές σχέσεις με φορείς του ιού χωρίς να μολυνθούν. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που μία, μόνο μία σεξουαλική έπαφή με φορέα του ιού προκάλεσε μόλυνση του υγιούς. Υπάρχει επίσης και τó τραγικό συμβάν στην Αυστραλία που τó σπέρμα δότη ó όποιος ήταν φορέας του ιού μόλυνε 4 από τις 8 γυναίκες που υποβλήθηκαν σε τεχνητή γονιμοποίηση. Υπάρχει τέλος και ή περίπτωση θηλυκού χιμπαντζή που μολύνθηκε με μία μόνο τεχνητή έγχυση μολυσμένου σπέρματος στον κόλπο του. Τό συμπέρασμα είναι ότι κάθε έρωτική έπαφή με σύντροφο που ένδέχεται να είναι φορέας του ιού μπορεί να προκαλέσει μόλυνση και ότι ó κίνδυνος αυτός σχεδόν μηδενίζεται αν χρησιμοποιηθεί προφυλακτικό.

Η χρησιμοποίηση προφυλακτικού στη μη μονογαμική σχέση δεν δείχνει έλλειψη έμπιστοσύνης ή έμμεση όμολογία ότι όποιος τό χρησιμοποιεί ένδέχεται να είναι φορέας. Δηλώνει πολú άπλά ότι ή έννοια «προστατεύω τόν έαυτό μου» γίνεται συνώνυμη με τó «προστατεύω τόν έρωτικό μου σύντροφο»: *Geste d'amour* αποκαλούν τη χρήση του προφυλακτικού οι Γάλλοι που φαίνεται ότι τό απέχθάνονται περισσότερο από κάθε άλλο Εύρωπαίο, αφού μόνο 7⁰/₀ τό είχαν χρησιμοποιήσει πριν αρχίσει ή ένημέρωση για τó AIDS.

Στη χώρα μας ή χρησιμοποίηση του προφυλακτικού ως αντισυλληπτικού και για τήν άποφυγή άφροδισίων νοσημάτων ήταν και εξακολουθεί να είναι σχετικώς διαδεδομένη. Γι' αυτό και ή σωστή ένημέρωση, όταν και όποτε γίνει με τούς σύγχρονους κανόνες της αποτελεσματικής ανθρώπινης επικοινωνίας που στοχεύει στη μεταβολή της συμπεριφοράς, ίσως συναντήσει λιγότερα εμπόδια από άλλες χώρες τών όποιων οι λαοί έχουν άποξενωθεί από τó προφυλακτικό.

Τά επιδημιολογικά στοιχεία που συνθέτουν τήν παγκόσμια εικόνα του AIDS είναι άνισα και άτελή. Θα προσπαθήσω να σας δώσω τήν εικόνα αυτή παρά τις άτέλειές της.

Τό AIDS είναι κατ' έξοχήν σεξουαλικά μεταδιδόμενη νόσος. Δεν έρχεται ó ιός στον άνθρωπο. Ο άνθρωπος πηγαίνει στη μοιραία συνάντηση με τόν ιό. Σχεδόν 75⁰/₀ τών θυμάτων του AIDS στις ΗΠΑ ήταν άνδρες όμοφυλόφιλοι και άμφιφυλόφιλοι, και τούτο διότι, όπως αναφέρθηκε, τó πρωκτικό σέξ είναι ó πιό επικίνδυνος τρόπος για τή μετάδοση του ιού. Τά επιδημιολογικά στοιχεία από τήν Αϊτή και τήν Αφρική δεν αφήνουν καμιά άμφιβολία ότι τό AIDS μεταδίδεται και μεταξύ

έτεροφύλων. Στις περιοχές αυτές η αναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών που πάσχουν από AIDS είναι 1:1, ενώ στις ΗΠΑ η αναλογία είναι 13 άνδρες προς 1 γυναίκα. Η εξέταση 300.000 ύποπτων και των δύο φύλων για κατάταξη στις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ έδωσαν σημαντικές πληροφορίες. Διαπιστώθηκε ότι η συχνότητα των φορέων του ιού σε έθνικό επίπεδο ήταν 1.6% . Στη Νέα Υόρκη η συχνότητα ήταν 10.4% , δηλαδή περισσότερο από 6 φορές μεγαλύτερη, και η αναλογία των φορέων μεταξύ ανδρών και γυναικών ήταν σχεδόν η ίδια, σε 5 άνδρες αντιστοιχούσαν 4 γυναίκες. Ίσως ακόμη πιο σημαντικό και ενδιαφέρον είναι ότι η αναλογία των φορέων του ιού αυξάνει με την ηλικία. Στους μικρότερους των 18 ετών η αναλογία των φορέων ήταν μικρότερη από 1:5000. Στους 18-19 ετών ήταν 1:2500. Στους 21-24 ετών ήταν 1:500 και στους μεγαλύτερους των 25 ετών η αναλογία των φορέων ήταν 1:200.

Τό 1985 στις ΗΠΑ μόνο τό 1.7% των πασχόντων είχαν μολυνθεί από έτεροφιλική σχέση. Η πρόβλεψη είναι ότι τό 1991 τό ποσοστό της έτεροφυλοφιλικής μόλυνσης θά έχει σαφώς υπερβεί τά 5% . Στη Νορβηγία σήμερα τά 25% των νέων φορέων του ιού είναι γυναίκες. Σε ποσοστιαία αναλογία η έτεροσεξουαλική μετάδοση σήμερα αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό απ' όποιοδήποτε άλλο τρόπο μετάδοσης της νόσου. Δύο είναι οι κύριες πηγές της έτεροφυλοφιλικής μόλυνσης. Οι τοξικομανείς πόρνες και οι άμφιφυλόφιλοι άνδρες. Αντίθετα η μετάδοση της νόσου μεταξύ όμοφυλόφιλων στις ΗΠΑ αλλά και σ' άλλες περιοχές του κόσμου έμφανίζει τούς τελευταίους μήνες σαφή ύποχώρηση.

Τό ρεκόρ σε πάσχοντες στο δυτικό κόσμο τό έχουν οι ΗΠΑ με 20 περιπτώσεις AIDS σε κάθε 100.000 κατοίκους. Στην Εδρώπη προηγούνται η Έλβετία και η Γαλλία με 5 και η Δανία με 4 περιπτώσεις σε 100.000. Έμεις, όπως ανέφερα στην αρχή της όμιλίας μου, έχουμε 1 περίπτωση σε 100.000 κατοίκους. Στά νησιά της Καραϊβικής τά πράγματα αγριεύουν. Οι Μπαχάμες έχουν 40 και οι Βερμούδες 100 περιπτώσεις AIDS σε 100.000 κατοίκους.

Η τραγωδία στην κορύφωση της διαδραματίζεται όμως στην κεντρική και ανατολική Άφρική. Στις περιοχές αυτές ό σεξουαλικά ενεργός άστικός πληθυσμός έχει μολυνθεί σε ποσοστό περίπου 20% . Η αναλογία των φορέων μεταξύ ανδρών-γυναικών είναι ίδια. Πέντε στα 100 νεογνά γεννιούνται με AIDS. Τά τρία απ' αυτά δέν θά προλάβουν ούτε τά πρώτα τους γενέθλια.

Στην Άφρική οι θάνατοι από AIDS, σ' αντίθεση με όλες τις άλλες άρρώστιες που σκοτώνουν κυρίως παιδιά και γέροντες, θά επισυμβούν στο μέγιστο ποσοστό σε άτομα ηλικίας 20-40 ετών. Δηλαδή θά χαθούν αυτοί που στηρίζουν με τή δουλειά τους τά παιδιά και τούς γέροντες. Κάθε εργαζόμενος θά έχει νά θρέψει πολύ

περισσότερα άτομα απ' ό,τι σήμερα. Ἡ Ἀφρική θὰ γίνῃ ἀκόμη φτωχότερη. Ἡ πείνα πού σήμερα σκοτώνει πολλούς θὰ σκοτώνει περισσότερους αἰῶρι.

Σὲ μιὰ περιοχὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς 68⁰/0 τῶν ἐργατῶν ἑνὸς μεγάλου ὄρυχείου βρέθηκαν φορεῖς τῆς νόσου. Οἱ περισσότεροι ζοῦν μακριὰ ἀπὸ τὶς οἰκογένειές τους. Ἐπισκέπτονται κατὰ καιροὺς πότε τοὺς τοπικοὺς οἴκους ἀνοχῆς καὶ πότε τὶς οἰκογένειές τους. Ἡ ἐπιδημία ἐξαπλώνεται. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ προβλέψει ἂν ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ὄρυχείων τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς θὰ εἶναι δυνατὴ στὸ μέλλον καὶ ποιὲς ἐπιπτώσεις μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν στὶς διεθνεῖς τιμὲς ὀρισμένων μετάλλων.

Στὴν πόλη τῆς Λουζάκα 6⁰/0 τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου καὶ 10⁰/0 τῶν φοιτητῶν βρέθηκαν φορεῖς. Ἴσως τὸ μεγαλύτερο τίμημα τῆς Ἀφρικῆς στὸ AIDS εἶναι ὅτι θὰ χαθεῖ μεγάλο ποσοστὸ τοῦ λιγοστοῦ μορφωμένου δυναμικοῦ τῆς. Ἡ πολιτικὴ κατάσταση, ἡ βιομηχανία, ὁ τουρισμός, ἡ γεωργία, τὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν, ἡ δημόσια διοίκηση, ἡ παιδεία, ἡ ὑγεία, ὅλα θὰ ἐπηρεασθοῦν ἀρνητικὰ.

Ἐπειδὴ πολλὰ ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὴν προέλευση τοῦ ἰοῦ τοῦ AIDS, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι ὑπάρχουν ἰσχυρὲς ἐνδείξεις ὅτι ὁ ἰὸς πρωτομόλυνε τὸν ἄνθρωπο στὴν κεντρικὴ Ἀφρική πρὶν πολλὰς δεκάδες χρόνια. Τὸ παλιότερο δεῖγμα ἀνθρώπινου αἵματος πού ἦταν φυλαγμένο σὲ ψυγεῖο γιὰ ἄλλους λόγους καὶ στὸ ὁποῖο ἀποδείχθηκε ἡ παρουσία ἀντισωμάτων κατὰ τοῦ ἰοῦ τοῦ AIDS χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1959. Πρὶν σχεδὸν 30 χρόνια. Καὶ οἱ γηγενεῖς γέροντες δὲν ξενίζονται μὲ τὰ συμπτώματα τοῦ AIDS. Γιατὶ θυμοῦνται ἀπὸ τὰ παιδικὰ τους χρόνια ἀρρώστους μὲ παρόμοια συμπτώματα πού ὄδηγοῦσαν σὲ μεγάλη ἀπίσχυση καὶ εἰλικὰ στὸ θάνατο.

Slim disease, ἀπισχαντικὴ νόσος, μεταφράζεται σταθερὰ ἢ ὅποια ὀνομασία χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὶς πολλὰς τοπικὲς διαλέκτους, γιὰ νὰ ὑποδηλώσει τὴν παλιὰ ὀρώστια πού μὲ μεγάλη πιθανότητα δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὸ AIDS. Πάντως ἡ ἐξάπλωση τοῦ ἰοῦ ἀπὸ τὴν Ἀφρική πρὸς τὴν Αἴτη —μεγάλος ἀριθμὸς Αἰτινῶν ἐργάζονταν ἀπὸ παλιὰ στὸ Ζαῖρ— πρὸς τὶς ΗΠΑ καὶ τὴν Ἑδρῶπη ἔγινε τὴ δεκαετία τοῦ 1970, κυρίως μὲ τὶς σημαντικὲς μετακινήσεις πληθυσμοῦ πού ἀκολούθησαν τὴν ἀνεξαρτησία πολλῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν καὶ λιγότερο μὲ τὸν τουρισμό. Σὲ πολὺ μεγάλο ποσοστὸ αὐτοὶ πού ἔχουν ἤδη πεθάνει ἢ πάσχουν ἀπὸ AIDS σήμερα μολύνθηκαν στὴ δεκαετία τοῦ 1970 ἢ τὰ πρῶτα δύο χρόνια αὐτῆς τῆς δεκαετίας. Ἀπὸ τὴ στιγμή λοιπὸν πού πρωτομολύνθηκε ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἰὸ τοῦ AIDS, μέχρι καὶ πρὶν 6-7 χρόνια ἡ ἐξάπλωσή του ἦταν ἀναπόφευκτη. Πῶς μποροῦσε νὰ προληφθεῖ, ἀφοῦ τίποτα ἢ σχεδὸν τίποτα δὲν ἦταν γνωστὸ γιὰ τὴ νόσο αὐτὴ οὔτε γιὰ τὸν ἰὸ πού τὴν προκαλεῖ;

Ἐν τῷ ἔτος τοῦ AIDS πέρασε στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν πράσινο πίθηκο τῆς Ἀφρικῆς γιὰ τὸν ὅποιο ὁ ἴσος αὐτὸς δὲν εἶναι παθογόνος. Ὁ τρόπος πὸν μολύνθηκε ὁ ἄνθρωπος βασάνισε γιὰ χρόνια τοὺς μελετητὲς τῆς νόσου. Μήπως ὁ ἄνθρωπος ἔφαγε πίθηκο; Εἶναι ἀπίθανο, διότι δὲν συνηθίζεται καὶ διότι μόλυνση ἀπὸ τὴν πεπτική δὲν ἔχει ἀποδειχθεῖ ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἐξίσου ἀπίθανο νὰ μὴν τὸν ἔψησε προηγουμένως, ὅποτε ὁ θερμοεναίσθητος ἴσος θὰ εἶχε καταστραφεῖ. Μήπως ὁ πίθηκος δάγκωσε τὸν ἄνθρωπο; Μὲ τὸ δάγκωμα μποροῦσε νὰ τὸν κολλήσει λύσσα ἀλλὰ ὄχι AIDS. Μήπως μεταδόθηκε μὲ τὰ κουνούπια ἢ ἄλλα ἔντομα; Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πάθει ἀπὸ δῆγματα ἐντόμων κίτρινο πυρετό, ἕλονοσία καὶ ἄλλες ἀρρώστιες ἀλλὰ ὄχι AIDS. Ἡ πιθανότητα τῆς αἱματογενεῖς ἢ τῆς σεξουαλικῆς μεταδόσεως δὲν φαινόταν πιθανοφανής. Κι' ὅμως. Ὁ Anicet Kashamura γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε στὴν περιοχή Κίνου πὸν βρίσκεται στὶς μεγάλες λίμνες τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, στὰ σύνορα τῆς Rwanda μὲ τὸ Zaire. Στὴ συνέχεια σπούδασε στὴ Γαλλία ἀνθρωπολόγος καὶ ξαιαγύρισε στὴν πατρίδα του. Μελέτησε γιὰ ἀρκετὰ χρόνια τὰ ἦθη τῶν συμπατριωτῶν του, ἰδιαίτερα τὰ σεξουαλικά, καὶ τὸ 1973 δημοσίευσε στὸ Παρίσι ἓνα βιβλίον μὲ γενικὸ τίτλο «Famille, sexualité et culture» καὶ ὑπότιτλο: δοκίμιον γιὰ τὰ σεξουαλικά ἦθη τῶν λαῶν τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Ἀφρικῆς. Στὴ σελίδα 137 περιγράφει ὅτι οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες τῆς φυλῆς τῶν Idjwi πὸν ζοῦν ἐν ἓν νησὶ τῆς λίμνης Κίνου, γιὰ νὰ διεγερθοῦν καὶ ν' ἀδείξουν τὴ σεξουαλική τους ἐνεργητικότητα, ἐμβολιάζουν αἷμα πράσινου πιθήκου στοὺς μηρούς, τὴν ἠβικὴ χώρα καὶ τὴ ράχη τους. Οἱ ἄνδρες χρησιμοποιοῦν αἷμα ἀρσενικοῦ πιθήκου καὶ οἱ γυναῖκες θηλυκοῦ.

Τὸ βιβλίον τοῦ Kashamura ἀνακάλυψε ὁ Γάλλος ἐρευνητὴς κ. Noireau πὸν ἐργάζεται στὴ Brazaville τῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκό καὶ ἡ σχετικὴ δημοσίευση ἔγινε στὸ ἱατρικὸ περιοδικὸ *Lancet* τὸν Ἰούνιον τοῦ 1987.

Αἱματογενεῖς συνεπῶς ἦταν ἡ μόλυνση τοῦ ἀνθρώπου. Μολύνθηκε μόνος του, μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐξίσου ὑπεύθυνοι. Τίποτα βεβαίως δὲν ἀποκλείει νὰ ἀποδειχθεῖ στὸ μέλλον καὶ ἄλλη ἐστία πρωτομόλυνσεως ἴσως σὲ κάποια ἄλλη ἥπειρο.

Καὶ τώρα ἔρχομαι στὸ τρίτον καὶ κυριότερον μέρος τῆς ὁμιλίας μου, στὴν πρόληψη τῆς νόσου.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ AIDS ἀπὸ τὶς σεξουαλικὰς σχέσεις μεταξὺ ἑτεροφύλων στὴ χώρα μας εἶναι ἀκόμη πολὺ μικρὸς. Ἐλάχιστος ἀλλὰ ὑπαρκτός. Ὅπως ἀποδείχθηκε —ἢ πεῖρα εἶναι διεθνής— χρειάσθηκαν λίγα μόνο χρόνια γιὰ νὰ γίνῃ ὁ μικρὸς κίνδυνος μεγάλος. Ἐμεῖς ἔχουμε τὸ προνόμιον νὰ βρισκόμαστε ἐπιδημιολογικὰ ἐκεῖ πὸν βρίσκονταν οἱ ΗΠΑ πρὶν 6-7 χρόνια ἢ ἐκεῖ πὸν

βρίσκονταν οί βορειοευρωπαϊκές χώρες αλλά και οί μεγάλες μεσογειακές χώρες πριν 3 ή 4 χρόνια, ένῶ ἔχουμε για ἄμυνά μας τίς γνώσεις και τήν πείρα για τὸ AIDS τοῦ σήμερα, τοῦ 1988. Θὰ ἦταν λάθος ἂν δὲν ἐπωφελοῦμαστε, ἂν δὲν ἀξιοποιούσαμε τὸ μεγάλο αὐτὸ προνόμιο.

Ἔχω τήν ἰσχυρὴ ἐντύπωση ὅτι δὲν τὸ ἀξιοποιοῦμε ἐπαρκῶς.

Οί ἐπιπτώσεις τοῦ AIDS καλύπτουν ὅλο σχεδὸν τὸ φάσμα τῆς σύγχρονης ζωῆς. Για τήν ἀντιμετώπισή τους χρειάζεται ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ ἐκπροσώπων ὅσων γίνεται περισσοτέρων τομέων τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Πέρα ἀπὸ τήν ἰατρικὴ και τήν παιδεία πρέπει νὰ ἐκπροσωπηθοῦν ἡ πολιτικὴ, ἡ κοινωνιολογία, τὸ δίκαιο, τὰ μέσα ἐνημερώσεως, οί ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοί, ἡ ἐργοδοσία, οί ἐργαζόμενοι, ὁ λόγος, οί τέχνες και ὅποιοι ἄλλοι κριθεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ βοηθήσει. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ πέρα ἀπὸ τὴ στενὴ συνεργασία της με τὸ Ὑπουργεῖο Ὑγείας πρέπει νὰ εἶναι και ὁ σύμβουλος τῆς ὑπεύθυνης πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου. Αὐτὰ συνιστοῦν ὁ Jonathan Mann, ὁ ὑπεύθυνος τῆς Παγκόσμιας Ὄργανώσεως Ὑγείας για τὸ AIDS, και ἡ Karin Edstrom, ὑπεύθυνη τῆς UNICEF, και ἰσχύουν φυσικὰ για ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου. Ὑποθέτω και για τὴ δικὴ μας.

Ἡ σωστὴ ἐνημέρωση εἶναι τὸ μοναδικὸ ὄπλο για τήν ἀναστολὴ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ AIDS, μιὰ και δὲν ὑπάρχει οὔτε προβλέπεται για τὸ ἐγγὺς μέλλον ἀποτελεσματικὴ θεραπεία ἢ πρόληψη με ἐμβόλιο. Ἡ ἐνημέρωση καθ' ἑαυτὴ ποτὲ δὲν εἶναι ἀρκετὴ για τήν πρόληψη. Τὸ βασικὸ εἶναι ν' ἀντιληφθεῖ, νὰ αἰσθανθεῖ τὸ ἄτομο ὅτι πραγματικὰ κινδυνεύει. Για τοῦτο ἡ ἐνημέρωση πρέπει ν' ἀποβλέπει στὸ νὰ δημιουργήσει στὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ τήν αἴσθηση ὅτι τὸ AIDS εἶναι ὀτομικὸ του θέμα. Μόνον ὁ ἔντονος, συνεχὴς προσωπικὸς στοχασμὸς μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὴν ἀποδοχὴ, νόθετηση και σταθερὴ διατήρηση συμπεριφορᾶς ποὺ νὰ ἀποκλείει τὴ μόλυνση. Ἐξίσου σημαντικὸς στόχος τῆς ἐνημέρωσης εἶναι νὰ μὴ ἐπιτρέψει τὴ δημιουργία ἀνυπόστατου και ὑπερβολικοῦ φόβου ποὺ μπορεῖ νὰ ὀποβεῖ τὸ ἴδιο ἢ και περισσότερο καταστρεπτικὸς ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Ἀλλοίμονο ἂν ἡ νοσοφοβία δηλητηριάσει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἰδιαίτερα τῶν νέων και τοὺς σκοτώσει τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, τὴ χαρὰ τοῦ ἔρωτα, με τίς ἀπροσμέτρητες δισμενεῖς ψυχικὲς ἐπιπτώσεις. Παράλληλα ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ κινδύνου παραλύει τὴ λογικὴ και ἀποσβένει τὴν ἀνεκτικότητα και τὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, στοιχεῖα ἀπαραίτητα σὲ κάθε ὀμαδικὴ προσπάθεια ἀλλὰ συγχρόνως και ἰδιαίτερος εἶθροαστα.

Ἡ τρέχουσα κοινωνικὴ πραγματικότητα ἀποδεικνύει ὅτι ἀρκετὸς κόσμος ὑπερτιμᾷ τὸν κίνδυνο τοῦ AIDS. Φοβᾶται ὅτι μεταδίδεται με τρόπους ποὺ δὲν μεταδίδεται, ἐνῶ ἀγνοεῖ τὰ συγκεκριμένα μέτρα με τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ προστατευθεῖ. Τὸ παράδοξο πάντως εἶναι ὅτι φοβοῦνται περισσότερο ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν λόγου

νά φοβούνται και αδιαφορούν όσοι έχουν κάθε λόγο να φοβούνται.

Ὁ ἄνθρωπος γενικά τείνει να ὑποτιμᾷ τοὺς γνωστούς, τοὺς οικείους κινδύνους. Ἀντίθετα μεγεθύνει καὶ ὑπερτιμᾷ τοὺς ἄγνωστους, τοὺς ἀόρατους, αὐτοὺς πὸν μπορεῖ να ἀποβοῦν καταστροφικοί. Ὁ κίνδυνος τοῦ AIDS καὶ ἄγνωστος εἶναι καὶ ἀόρατος καὶ καταστροφικός. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνεξήγητο γιατί ὑπερτιμᾶται. Ἡ ὑποκειμενικὴ αἴσθησις τοῦ κινδύνου ἐνσωματώνεται συχνὰ στὸ σύστημα πεποιθήσεων, ἀξιῶν, προτύπων πὸν συναποτελοῦν μέρος τῆς κουλτούρας μας. Εἰδικότερα ἡ ἐκτίμησις τοῦ κινδύνου τοῦ AIDS ἐπηρεάζεται σημαντικὰ ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ ἀντίληψη τῆς ἔννοιας τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ νόμιμου. Δὲν εἶναι λοιπὸν περίεργο καὶ ἀνεξήγητο, γιατί ὁ φόβος τοῦ AIDS δημιούργησε σὲ πολλὰς χῶρας καὶ θὰ ἐξακολουθήσει να δημιουργεῖ κατακραυγὴ καὶ ἄνιση μεταχείρισις κατὰ τῶν ἀρρώστων καὶ τῶν φορέων τοῦ ἰοῦ καὶ ἀπαίτησις γιὰ τὴ λήψη δραστηκῶν κατασταλτικῶν μέτρων. Οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς συχνὰ συνοδεύονται καὶ μὲ συνθήματα κατὰ τῶν ἀρρώστων, τοῦ τύπου «τέτοιοι πὸν εἶναι, καλὰ ἔκανε καὶ τοὺς τιμώρησε ὁ Θεός». Ὑπενθυμίζω ὅτι ὅλες οἱ μεγάλες ἐπιδημίες ἔχουν χαρακτηριστεῖ στὸν καιρὸ τους θεόσταλτες. Ἴσως γιατί ὁ χαρακτηρισμὸς τονώνει τὴν ὑπαρξὴ καὶ ὑπενθυμίζει τὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Ἐνα τέτοιο κοινωνικὸ κλίμα ἀποτελεῖ μεγάλη ἀπειλή γιὰ τὴ δημόσια ὑγεία καὶ μεγάλο ἐμπόδιο στὴν κατάκτησις τῆς ἐπιθυμητῆς συμπεριφορᾶς πὸν μπορεῖ τελικὰ να ὀδηγήσει στὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ AIDS.

Παράδειγμα ἀνεπιτυχοῦς πολιτικῆς στὴν ἀντιμετώπισις τοῦ AIDS σὲ ἔθνικὸ ἐπίπεδο εἶναι οἱ ΗΠΑ. Ἀγνόησαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὶς σωστὲς ὑποδείξεις τοῦ δικοῦ τους γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν δημόσιας ὑγείας Everett Coop καὶ ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν σωμάτων. Προτίμησαν τὴν ἠθικολογικὴ ὁδὸ. Υἱοθέτησαν τὴν προβολὴ τῆς πιστῆς μονογαμικῆς οἰκονομίας — καὶ μὲ γνώμονα τὴ δημόσια ὑγεία ἔκαναν πολὺ καλὰ— ἀλλὰ ἀγνόησαν τελείως τὴν ἔννοια τοῦ ἀσφαλοῦς σέξ, τὴ χρῆσις τοῦ προφυλακτικοῦ, ἀγνόησαν καὶ τοὺς τοξικομανεῖς σὰν να μὴν ὑπῆρχαν.

Οἱ *New York Times* πρὶν λίγους μῆνες χαρακτηρίσαν τὴν πολιτικὴν τοῦ προέδρου Reagan στὸ θέμα AIDS «ἀκατανόητη καὶ ἀδικαιολόγητη» (*beyond comprehension or excuse*). Πρέπει να σημειωθεῖ ὅτι ὄχι μόνο οἱ ΗΠΑ ἀλλὰ καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις καὶ ἡ Κίνα διακατέχονται ἀπὸ ἀναχρονιστικὸ, καταπιεστικὸ καὶ ἐπιδημιολογικὰ ἐπικίνδυνον πνεῦμα. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἄρχισε δυστυχῶς ν' ἀποδίδει τοὺς πικροὺς καρπούς της.

Τὸ AIDS καὶ ἡ περσοτικὴ γονόρροια ἐμφανίζονται σημαντικὴ ἐλάττωσις στοὺς ὁμοφυλόφιλους στὶς ΗΠΑ. Εἶναι σαφὲς καὶ παρήγορο ὅτι ἡ ὁμάδα τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν πρὸ ἐπικίνδυνον ἐρωτικὴν συμπεριφορὰ πὸν πλήρωσε βαρύντατο τμήμα στὸ AIDS πῆρε τὸ μῆνυμά της. Μὲ ἐνημερωτικὴ προσπάθεια ἐξαιρετικοῦ ἐπιπέδου, πὸν

ήταν πρωβουλία και εθόνη σε μέγιστο βαθμό τῆς δικῆς τους κοινότητας, οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἄλλαξαν ἐρωτική συμπεριφορά. Χρησιμοποιοῦν σε μεγάλο ποσοστό προφυλακτικό και περιορίζουν δραστικά τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐρωτικῶν τους συντρόφων. Ἀντίθετα οἱ τοξικομανεῖς, οἱ πόρνες και οἱ ἑτεροφυλόφιλοι ἐμφανίζουν προοδευτική αὐξηση τῆς μόλυσής τους μὲ τὸν ἰὸ τοῦ AIDS. Ἡ σημαντικὴ αὐξηση τῆς σύφιλης στὶς ΗΠΑ, πὸν ἀνακοινώθηκε μόλις πρὶν δύο ἐβδομάδες ἀπὸ τὸ κέντρο ἐλέγχου ἐπιδημικῶν νόσων, ἔρχεται και αὐτὴ μὲ τὴ σειρὰ της νὰ ἐπιβεβαιώσει ὅτι ἡ σύνδεση τοῦ AIDS σχεδὸν ἀποκλειστικά μὲ τοὺς ὁμοφυλόφιλους εἶναι μεγάλο λάθος. Ἡ αὐξηση τῆς σύφιλης, τῆς κλασικῆς σεξουαλικῆς μεταδιδόμενης νόσου μετὰξὺ ἑτεροφυλόφιλων, προδικάζει παράλληλη αὐξηση τῆς μόλυνσεως και μὲ τὸν ἰὸ τοῦ AIDS.

Εἶναι προφανές ὅτι στὶς ΗΠΑ τουλάχιστον ἡ διαφύτιση τοῦ γενικοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὸ AIDS δὲν κατόρθωσε μέχρι τώρα νὰ πετύχει τὴν ἐπιθυμητὴ μεταβολὴ τῆς ἐρωτικῆς συμπεριφορᾶς, μὲ ἐξαιρέση τοὺς ὁμοφυλόφιλους. Θὰ ἦταν ὅμως τραγικὸ νὰ πληρώσει ὁ ἑτεροφυλοφιλικός, ὁ γενικὸς πληθυσμὸς τὸ τίμημα πὸν πληρώσαν οἱ ὁμοφυλόφιλοι στὸ AIDS, γιὰ νὰ πεισθεῖν ἄποκτήσει ἀσφαλὴ γιὰ τὴν ὑγεία του ἐρωτικὴ συμπεριφορὰ.

Τὸ δίλημμα ἂν προέχει ἡ προστασία αὐτῶν πὸν πάσχουν ἢ τῆς ὑπόλοιπης κοινωνίας εἶναι ἱατρικῶς ἀνυπόσταστο. Τὰ συμφέροντα τῶν λίγων, τῶν ἀρρώστων συμπίπτουν ἀπολύτως μὲ τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν, τῶν ὑγιῶν. Ἡ στρατηγικὴ γιὰ τὴν προστασία και τῶν δύο εἶναι ἐνιαία. Σὲ στιγμὲς πὸν οἱ κοινωνίες δείχνουν τὸ ἄσχημο πρὸσωπό τους, πὸν ἀτυχῶς δὲν εἶναι σπάνιες, ἕνα νέο παλικάρι, ὀδηγημένο ἀπὸ τὴν ἀπελπισία λέει στὴ μάνα του. «Μάνα ἔχω νέα και καλὰ και κακὰ. Τὰ κακὰ νέα εἶναι ὅτι εἶμαι ὁμοφυλόφιλος. Τὰ καλὰ νέα εἶναι ὅτι θὰ πεθάνω σύντομα».

Στὶς καλὲς τους στιγμὲς οἱ κοινωνίες ξεπεροῦν τὸ φράγμα τοῦ τί εἶναι ἢ τί δὲν εἶναι φυσιολογικὸ στὴν ἀνθρώπινη σεξουαλικὴ δραστηριότητα. Γίνονται ἀνεκτικὲς μὲ τὰ ἀνθρώπινα και τοὺς ἀνθρώπους. Σὲ κλίμα ἀνεκτικότητας και κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, πὸν διασφαλίζει ἀντικειμενικότητα και ἀνωνυμία, ὅλοι ὅσοι βρῆσκονται σὲ κίνδυνο θ' ἀναζητήσουν περισσότερη, πιο συγκεκριμένη ἐνημέρωση σὲ ἀτομικὸ ἐπίπεδο. Τὸ κλίμα αὐτὸ εἶναι κοινωνικὰ ὑγιὲς και προάγει σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ δημόσια ὑγεία.

Ἡ πολιτεία, ἡ κοινωνία, ἡ ἱατρικὴ και οἱ κοινωνικὲς ἐπιστῆμες στὴ μάχη τους κατὰ τοῦ AIDS πρέπει νὰ προσανατολισθοῦν ἀποφασιστικά πρὸς τὴν κατεύθυνση ὅτι μηδενικὸς κίνδυνος εἶναι οὐτοπικὴ προσδοκία και ὅτι ὁ ρεαλισμὸς ἐπιβάλλει τὴν ἱεράρχηση τῶν κινδύνων, ἄρα και τὴν ἱεράρχηση τῶν προτεραιοτήτων, πὸν ἐπιβάλλουν τὴν ἐξάλειψη πρῶτα τῶν μεγάλων κινδύνων και στὴ συνέχεια τῶν μικρότερων.

Ἡ ἀνίχνευση στὸ αἷμα ἀντισωμάτων, τὸ τεστ γιὰ τὸ AIDS εἶναι ἐξαιρετικὰ

χρήσιμο σε πολλές περιπτώσεις. Πρώτο και κύριο για να ελέγχονται οι δότες, ώστε, να διασφαλίζονται μη μολυσμένο αίμα, παράγωγα αίματος και μοσχεύματα, στα όποια συμπεριλαμβάνεται και το σπέρμα για την περίπτωση τεχνητής γονιμοποίησης. Είναι χρήσιμο για τη διάγνωση ή τον αποκλεισμό του AIDS, στην περίπτωση έγκυων γυναικών που ανήκουν σε ομάδα υψηλού κινδύνου, ώστε να αποφεύγεται η γέννηση άρρωστων νεογνών και τέλος για τη διεξαγωγή σοβαρών επιδημιολογικών μελετών, με την προϋπόθεση ότι ο εξεταζόμενος δίνει πάντοτε τη συγκατάθεσή του μετά από πλήρη ενημέρωση και διασφαλίζει την άνωνημία του. Τέτοιες επιδημιολογικές έρευνες έχουν γίνει αρκετές αλλά τα ευρήματά τους δεν μπορούν να γενικευθούν σ' όλο τον πληθυσμό, γιατί το επιδημιολογικό δείγμα δεν ήταν αντιπροσωπευτικό του γενικού πληθυσμού. Πολύ περισσότερο δεν μπορούν τα δεδομένα αυτά να μεταφερθούν από χώρα σε χώρα.

Δεν υπάρχει κανένας ιατρικός λόγος που να επιβάλλει την εξέταση αυτή για την πρόωμη διάγνωση μιās νόσου που δεν θεραπεύεται. Ακόμη περισσότερο, όταν δεν είναι γνωστό πότε θα νοσήσει ο φορέας. Δύο εξαιρέσεις μπορούν να δικαιολογηθούν: 1) Για να κατασταλεί ή νοσοφοβία και το άγχος που κάνουν τη ζωή απόρητη σε όρισμένα άτομα, 2) η συναινετική εξέταση των μελλονύμφων, αν ο ένας ή και οι δύο είχαν προηγουμένως επικίνδυνη ερωτική συμπεριφορά. Η μαζική εξέταση για μιὰ άρρώστια, που δεν θεραπεύεται και που στο γενικό πληθυσμό είναι τόσο σπάνια, έρχεται σε αντίθεση με βασικές αρχές της επιδημιολογίας, της δεοντολογίας και την ιατρική πρακτική.

Η πληροφόρηση του άνοποτου ατόμου ότι είναι φορέας του ιού του AIDS προκαλεί στις μισές τουλάχιστον περιπτώσεις σοβαρές ψυχικές διαταραχές που μπορούν να φθάσουν στην ψύχωση ή και την αυτοκτονία. Και μόνο οι ψυχικές αυτές επιπτώσεις κάνουν απαγορευτική τη μαζική χρησιμοποίηση της δοκιμασίας για τη διάγνωση των φορέων του ιού μιās νόσου που ισοδυναμεί με θανατική καταδίκη σε άγνωστο χρόνο.

Ανακοινώθηκε πριν 3 μόνο μήνες ότι σχεδόν οι μισοί ασυμπτωματικοί φορείς του AIDS εμφανίζουν ικανή έκπτωση των ψυχοπνευματικών ικανοτήτων τους. Φαίνεται ότι ο ιός προσβάλλει προωμότερα απ' ό,τι ενομιζετο τα κύτταρα του ΚΝΣ. Και αυθορμήτως αναδόθηκε το ερώτημα. Μήπως θα έπρεπε όσοι ύπηρετούν σε θέσεις κρίσιμης σημασίας, π.χ. πιλότοι αεροπλάνων, υπεύθυνοι κρατικών υποθέσεων που απαιτούν άμεσες και απολύτως υπεύθυνες αντιδράσεις να υποβάλλονται κάθε 6 μήνες στη διαγνωστική δοκιμασία; Η όρθη απάντηση είναι ότι σωστό θα ήταν να ελέγχονται συχνά οι ψυχοπνευματικές ικανότητες αυτών που ύπηρετούν σε κρίσιμες θέσεις. Η ικανότητά τους ενδιαφέρει και όχι η αιτία που προκάλεσε την

έκπτωσή της. Ο σακχαρώδης διαβήτης και η υπέρταση προκαλούν ψυχοπνευματική έκπτωση τουλάχιστον 1000 φορές συχνότερα από το AIDS.

Σιχνά διατυπώνεται και η άποψη ότι η πρόωγη διάγνωση των φορέων του AIDS θα συμβάλει σημαντικά στην πρόληψη της νόσου. Αυτό δεν φαίνεται να είναι σωστό.

1) Από πούθενά δεν προκύπτει ότι η διαγνωστική αυτή δοκιμασία αποτελεί ισχυρότερο ερέθισμα για τη μεταβολή της συμπεριφοράς από τη σωστή ενημέρωση για τους κινδύνους του AIDS. Το shock, ο πανικός, ο φόβος του θανάτου που συχνά διακατέχουν τον φορέα του ιού δεν είναι τα καλύτερα συστατικά για να διαμορφώσουν λογική και υπεύθυνη συμπεριφορά.

2) Μια θετική δοκιμασία ενδέχεται να οδηγήσει σε αντιδράσεις απελπισίας και μίσους, που μπορεί ν' αυξήσουν παρά να μειώσουν τον κίνδυνο μεταδόσεως του ιού.

3) Η άρνητική δοκιμασία ενδέχεται να δημιουργήσει ψευδές αίσθημα ασφάλειας για πάντα — αναδύεται ο παραλογισμός του έμένα δεν με πιάνει τίποτα— που μπορεί να οδηγήσει σε ανεύθυνη συμπεριφορά με τους γνωστούς κινδύνους. Επίσης δεν πρέπει να μās διαφεύγει ότι τα αντισώματα μπορούν να καθυστερήσουν να εμφανισθούν πολλούς μήνες μετά τη μόλυνση. Στο διάστημα αυτό ο φορέας μολύνει, παρόλο που το τεστ είναι άρνητικό.

4) Η έννοια της διάγνωσης του AIDS συσκοτίζει την έννοια της προλήψεως που πρέπει να είναι απόλυτως διαυγής. Οι κανόνες της αφορούν όλους, είτε είναι είτε δεν είναι φορείς του ιού. Η βασική έννοια της πρόληψης είναι η προφύλαξη, η αντιμετώπιση σε κάθε περίπτωση της πιθανότητας ότι ο ιός βρίσκεται μέσα στον έρωτικό σύντροφο ή σε μια χρησιμοποιημένη σύριγγα και δεν πρέπει να του επιτρέψουμε να μās μολύνει.

Δεν βλέπτε να σκεφτόμαστε ότι ο ιός του AIDS έχει μεγαλύτερη εδφύια και αποφασιστικότητα να επιζήσει από εκείνη που έχουν πολλοί άνθρωποι. Γι' αυτό το μήνυμα για την πρόληψη πρέπει να είναι απλό και βραχύ. Και το AIDS με τον τρόπο που μεταδίδεται προσφέρεται απόλυτα για να έχει το μήνυμα της προλήψεως αποτελεσματικό χαρακτήρα. Το AIDS μεταδίδεται με το σπέρμα και το αίμα. Το AIDS προλαμβάνεται με τη χρησιμοποίηση προφυλακτικού και συριγγων μιās χρήσεως.

Κάθε προσπάθεια να εξηγηθεί ότι το προφυλακτικό δεν είναι 100% ασφαλές, ότι η μονογαμία ή έστω ή με μεγάλη προσοχή έπιλογή των έρωτικών συντρόφων μειώνουν στο έλάχιστο τον κίνδυνο του AIDS και άλλα, κλονίζουν την αποτελεσματικότητα του μηνύματος. Είναι κοινή ή πεποιθήση όσων ασχολούνται σοβαρά με το θέμα ότι η υιοθέτηση του απλού αυτού μηνύματος και η σταθερή αξιοποίησή του με ανάλογη συμπεριφορά μπορεί να εξαλείψει σχεδόν τελείως το AIDS πριν

τελειώσει ο αιώνας μας. Η προσδοκία βεβαίως αυτή είναι ουτοπική, γιατί η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν εξαρτάται μόνο από τη λογική.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου μορξεί ν' αλλάξει όταν δεν διαταράσσονται θεμελιακές αρχές ή συνήθειές του. Αν η αποφυγή του AIDS απαιτούσε αποχή από τον σαρκικό έρωτα ή αποκλειστικά μονογαμική σχέση καθώς και άμεση και όριστική αποτοξίνωση των τοξικομανών, τότε η καταπολέμησή του θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη, ίσως αδύνατη, διότι θα απαιτούσε μείζονες κοινωνικές μεταβολές.

Θα ήταν μάλλον εξωφρενικό να υποστηριχθεῖ ότι το AIDS ήλθε για ν' αναμορφώσει την κοινωνία, την ατομική και κοινωνική ήθική, με τον τρόπο που την αντιλαμβάνεται ο καθένας μας. Άλλοίμονο στις κοινωνίες που χρησιμοποιούν το φόβο του θανάτου για να προάγουν τις ήθικες και κοινωνικές τους αξίες. Κάθε τέτοια προσπάθεια έρχεται σε αντίθεση με βασικές αντιλήψεις μας για την ήθική αξία της ανθρώπινης ελευθερίας και αξιοπρέπειας και συγχρόνως οδηγεί αναπόφευκτα, όπως τόνισα και προηγουμένως, σε αύξηση και όχι σμίκρυνση του προβλήματος του AIDS.

Σημαντική δυσκολία στην πρόληψη του AIDS είναι ότι η σεξουαλική ζωή και η χρησιμοποίηση ναρκωτικών βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο της λογικής ακόμη λιγότερο απ' ό,τι η γενικότερη ανθρώπινη συμπεριφορά.

Γι' αυτό και η διαδικασία της ενημέρωσης δεν πρέπει ν' απευθύνεται αποκλειστικώς στο λογικό, στη λογική σφαίρα. Ούτε να προβάλεται ο έρωτας σαν μιὰ απλή, έστω και εξαιρετικά εδχάριστη πράξη του κορμιού. Οί συναισθηματικές, οί ύποσυνείδητες πτυχές της σεξουαλικής, της έρωτικής ζωής του ανθρώπου είναι μείζονες στόχοι της αποτελεσματικής ενημέρωσης. Μόνο έτσι το μήνυμα υγείας γίνεται ύμνος για τη ζωή. Γράφει ο ποιητής «στην κοιλάδα με τους ροδώνες»:

πάντοτε αγαπούσα

—με πάθος—

κάθε εκδήλωση τής ζωής,

όμως δεν μ' ένοιαζε

ό θάνατος.

Τώρα που μ' άφησες να ξαποσταίνω

πλάι στο λαμπρό φώς

των ώραίων ματιών σου,

τώρα αγαπώ ακόμη περισσότερο τη ζωή

και δεν θά 'θελα

να πεθάνω πια

ποτέ.

Ἡ στρατηγική γιὰ τὴ σωστὴ ἐνημέρωση στηρίζεται σὲ δύο σκέλη. Πρῶτο εἶναι ἡ ὁμαδικὴ πληροφόρηση μὲ κάθε μέσον, ἀπὸ τὴν τηλεόραση, τὸ ραδιόφωνο καὶ τὸν τύπο κάθε μορφῆς ἀπὸ τὶς ἡμερησίαις ἐφημερίδες μέχρι τὰ ἐνημερωτικὰ φυλλάδια καὶ τὶς διαφημιστικὰς ἀφίσες. Δεύτερο καὶ ἀσφαλῶς πιὸ σημαντικό εἶναι ἡ διαφώτιση σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο, πὸν στὴν καλύτερη περίπτωση ἀφορᾷ ἓνα ἄτομο καὶ στὴν πιὸ πρακτικὴ μιὰ ομάδα μὲ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ διάλογος. Παράδειγμα οἱ μαθητὲς μιᾶς τάξεως τοῦ Λυκείου, τὸ σύνολο ἢ μέρος τοῦ προσωπικοῦ μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὸ πλήρωμα ἑνὸς πλοίου.

Ἡ ὁμαδικὴ ἐνημέρωση περιορίζει τὴν παραπληροφόρηση καθὼς καὶ τὶς προκαταλήψεις καὶ τοὺς φόβους πὸν τὴν συνοδεύουν ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐξαλείφει. Τὸ κυριότερο εἶναι ὅτι προετοιμάζει τὸν δέκτη τοῦ μηνύματος ὑγείας γιὰ διάλογο. Χωρὶς διάλογο, ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ στὴν πράξη, δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἀφομοίωση καὶ ἀποδοχὴ τῆς ἐπιζητούμενης γνώσεως, πὸν ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴ μεταβολὴ τῆς συμπεριφορᾶς.

Ἡ σωστὴ ὁμαδικὴ πληροφόρηση, χωρὶς νὰ εἶναι εὐκόλη, δὲν εἶναι καὶ δύσκολη. Προϋποθέτει τὴν ἁρμονικὴ συνεργασία πολλῶν ἐδικῶν πὸν νὰ προέρχονται ἀπὸ τὶς ἐπιστῆμες ὑγείας, κοινωνιολογίας, ψυχολογίας καὶ ἐπικοινωνίας. Ἡ ἐνημέρωση σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο καὶ ὁ διάλογος εἶναι ἔργο τεράστιο. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑστεροῦμε ἐπίμεμπα. Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ εἶναι ὁ πολλαπλασιασμός, ἡ μεγάλη αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων πὸν μποροῦν νὰ δώσουν σωστὰς καὶ ὑπεύθυνες πληροφορίες, νὰ λύσουν ἀπορίες, ν' ἀπαντήσουν σὲ ἐρωτήματα. Τώρα πιὰ τὸ μήνυμα ὑγείας δὲν εἶναι γενικὸ καὶ ἀόριστο. Εἶναι συγκεκριμένο καὶ ἐπώνυμο.

Ἡ στρατηγικὴ γιὰ τὴν καταπολέμηση τοῦ AIDS προϋποθέτει στὸ ἀκέραιο ἀτομικὴ εὐθύνη. Τὸ κράτος, ἡ κοινωνία δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸν πολίτη, τὸ ἄτομο τὴν ἐντελῶς προσωπικὴ ὑπευθυνότητα γιὰ τὴ σεξουαλικὴ του συμπεριφορὰ. Ἐξίσου δὲν ἔχει καὶ τὴ δυνατότητα νὰ τὸ προστατεύσει στὸ πεδίο αὐτό. Δικαίως λοιπὸν ἐπικαλεῖται τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης. Καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης δὲν περιορίζεται στὴν προστασία τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ μέσα καὶ πέρα ἀπ' αὐτὴ ἐπεκτείνεται στὴν προστασία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐνδυνάμωση τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης εἶναι συλλογικὸ ἔργο. Ἡ αὐξηση τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑγείας ἐπιβάλλει τὴ χρησιμοποίησις πολλῶν μέσων. Οἱ 30.000 γιατροὶ τῆς χώρας μας, —χρειάζεται πολλὴ δουλειὰ γιὰ νὰ προετοιμαστοῦν σωστά— πρέπει ν' ἀποτελέσουν τὸν πρῶτο πυρῆνα, τὴ μαγιά τοῦ ἐγχειρήματος. Μαζί τους καὶ ὅλο τὸ νοσηλευτικὸ καὶ παραϊατρικὸ προσωπικόν. Οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητὲς τῶν σχολείων μας, ὄχι μόνο οἱ βιολόγοι ἐξίσου καὶ οἱ

θεολόγοι και όλοι οι άλλοι, είναι ένα λογικό δεύτερο βήμα. Οι βαθμοφόροι των ενόπλων δυνάμεων και του εμπορικού ναυτικού —δεν έχω το χρόνο ν' αναπτύξω τη μεγάλη σημασία της προσωπικής ενημέρωσης των 100.000 ανδρών του εμπορικού ναυτικού μας— οι γραμματείς των κοινοτήτων όλης της χώρας και η τοπική αυτοδιοίκηση γενικότερα, —ασφαλώς χρειάζεται να συσταθούν εθνικές επιτροπές AIDS σε νομαρχιακό επίπεδο— οι επιστημονικοί, πολιτιστικοί και μορφωτικοί σύλλογοι, οι σύλλογοι γυναικών, οι επαγγελματικές και εργατικές οργανώσεις, ή ιδιωτική πρωτοβουλία γενικά πρέπει όλοι να ενεργοποιηθούν. Οι χώροι δουλειάς, τα γήπεδα, οι κινηματογράφοι, οι χώροι πού συχάζουν τα νιάτα, προσφέρονται ως χώροι επικοινωνίας. Δεν αμφιβάλλω ότι πολλά μού έχουν διαφύγει. Δεν πρέπει όμως να παραλείψω να αναφέρω τη μεγάλη σημασία της προβολής στο ευρύ κοινό προτύπων. Ασφαλώς είναι τέτοιο πρότυπο η Ακαδημία. Αν όμως τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο ἢ τὸ Κοινοβούλιο ἀποφάσιζαν νὰ ἀφιερώσουν ὅσο χρόνο ἀφιερώνει σήμερα ἡ Ακαδημία στὸ AIDS καὶ γενικότερα στὴν ἀτομικὴ εὐθύνη γιὰ τὴν ὑγεία, τότε εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ εἶχε γίνῃ ἕνα πολὺ θετικὸ βῆμα.

Τελειώνοντας θὰ ἠθελα νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ ἀνθρώπων σοβαρῶν καὶ ὑπευθύνων πὸν μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν τὶς λίγες στερεές γνώσεις πὸν ἀπαιτεῖ ἡ διαφώτιση καὶ ὁ διάλογος μὲ τὸ λαὸ εἶναι ἔργο δύσκολο καὶ μεγάλο. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει ν' ἀρχίσει σήμερα. Ὁχι αὔριο.

Οἱ γιατροὶ μας, ὅλοι, χωρὶς καμιά ἐξάιρεση, πρέπει νὰ μάθουν γιὰ τὸ AIDS ὅσα ἐλπίζω ὅτι κατόρθωσα νὰ μεταδώσω στὸ ἀκροατήριό πὸν μὲ τιμᾶ μὲ τὴν παρουσία του ἀπόψε. Εἶναι κάτι πὸν δὲν ἔχει γίνῃ ἀκόμη. Ἀλλὰ δὲν εἶμαστε οἱ μόνοι. Στὶς 9 Ὀκτωβρίου 1987 στὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου γράφει ὁ ἐκδότης «Ἡ Ἀμερικὴ δὲν θὰ μπορέσει ν' ἀνταποκριθεῖ στὸ πρόβλημα AIDS, ἂν δὲν ἀνταποκριθοῦμε πρῶτα ἐμεῖς οἱ γιατροὶ στὴν πρόκληση τοῦ AIDS». Καὶ συνεχίζει: Κάθε γιατρός πρέπει νὰ γίνῃ ἐνεργὸς ἐκπαιδευτὴς γι' αὐτὸ τὸ ἐθνικὸ πρόβλημα ὑγείας».

Ἡ ἐνημέρωση σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο εἶναι τὸ κρίσιμο στοιχεῖο ἀνάμεσα στὴ γνώση πὸν δημιουργεῖ λογικὸ φόβο καὶ σ' ἐκείνη πὸν ὀδηγεῖ στὴν ὑστερία, τὸν πανικό. Ὁ λογικὸς φόβος εἶναι ἰσχυρὸς παράγοντας γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐπιθυμητῆς, τῆς συμπεριφορᾶς πὸν προστατεύει. Εἶναι ἡ περίπτωση τῆς πλατωνικῆς ἀναφορᾶς «Φόβος ἢ πρὸ λύπης ἐλπίς». Μὲ σύνεση, χωρὶς θόρυβο, ἢ σωστὴ γνώση πρέπει νὰ μεταλαμπαδευτεῖ σὲ δεκάδες χιλιάδες ὑπεύθυνους κοινωνικοὺς παράγοντες καὶ ἀπ' αὐτοὺς σὲ κάθε Ἕλληνα.

Στὰ χρόνια πὸν ἔρχονται τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο μιᾶς χώρας θὰ κρίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν ἀντιμετωπίζει τὸ AIDS.

Τὸ AIDS μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ἐρέθισμα καὶ ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης γιὰ τὴν ὑγεία, γιὰ ὑπεύθυνη συμπεριφορὰ, γιὰ ἀνεκτικότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πάθη, γιὰ ἐνισχυμένη κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη. Ἀπὸ ἰσχυρὴ ἀτομικὴ πρόκληση μπορεῖ νὰ μεταστοιχειωθεῖ σὲ παγκόσμια κοινωνικὴ συνείδηση. Ὅπως ὅμως μπορεῖ νὰ ἐνισχύσει τοὺς πανανθρώπινους δεσμούς, ἔτσι καὶ μπορεῖ νὰ τοὺς ἀποσαθρώσει. Στὴ μακροχρόνια αὐτὴ διαδικασία, γιὰ νὰ νιώσει τὸ ἀνθρώπινο γένος πιὸ ὑπερήφανο, δὲν μπορῶ νὰ δῶ τίποτα καλότερο ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση καὶ τὴ διάδοση τῆς γνώσεως, τὴν καταπολέμηση τῶν προκαταλήψεων καὶ τὴν ὑπεύθυνη συμπεριφορὰ.
